

La novel·la fa un homenatge a la ciutat de València, «la ciutat que ens fem a peu». MANUEL MOLINES

En la ciutat d'Albert

El premi Octubre de narrativa 2009 assaja una forma de narrativa distinta on el pensament és l'eix d'una manera d'entendre la literatura

Novel·la

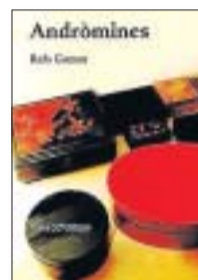
POR FERRAN ARCHILÉS

Com és ben sabut, el de la novel·la ha estat sempre un gènere híbrid, gairebé impossible de definir amb precisió. Al segle XX com al segle daurat de la gran novel·la realista (per no parlar-ne dels orígens del gènere), la novel·la no és sinó una barreja de formes narratives mestisses en permanent qüestionament. Potser per això, una de les fórmules més interessants ha estat la que n'ha fet de l'aproximació (o de l'apropiació, caldria dir) de les formes assagístiques una de les vies més experimentals per a la novel·la. Tot exagerant un poquet, però no massa, podríem dir que la novel·la europea contemporània viu sota l'ombra de **W.G. Sebald**. La poderosa barreja d'assaig i dietari, ficció com a forma de memòria i memòria com a forma de ficció, l'acumulació de fragments o la presència de procediments visuals, n'ha fet de l'obra de Sebald una

mena de paradigma. L'autor alemany no va ser el primer a plantejar tot això, ni de bon tros, però la seua influència ha acabat esdevenint decisiva en el panorama de la narrativa contemporània.

En realitat, *Andròmines* de **Rafa Gomar** (Gandia, 1955) no és un llibre que calga relacionar de manera directa amb l'obra de Sebald. Però, d'alguna manera, en té un aire de família amb l'obra de l'autor alemany i amb la de tots aquells autors que conceben la narrativa com una síntesi de formes on el pensament, en forma d'assaig o dietari, és convertit en l'eix d'una manera d'entendre la literatura.

Andròmines és un llibre format per dues parts netament diferenciades. La primera d'elles està composada, mitjançant una narració bàsicament en tercera persona, per la trajectòria personal d'Albert, un vidu recent que tracta de recomposar la seua vida. Els quatre capítols que componen aquesta trama estan alternats amb tres més (fragments o relats que se'ns assenyala, estant escrits per Albert) presentats en primera persona. Es tracta de fragments sobre la vida quotidiana o records, que en fan de la ciutat (de la ciutat de València, en concret) el seu nucli. El fil conductor del llibre per tant, es troba trenat com una mena d'hèlix d'uns i altres capítols. De fet, no n'hi ha, en

RAFA GOMAR,
Andròmines

► Premi Octubre de narrativa 2009
TRES I QUATRE, VALÈNCIA, 2009.

sentit estricte, un fil conductor més que en els quatre capítols sobre la vida d'Albert.

Però, en la meua opinió, són precisament els altres tres fragments, els dos «decorats de diumenge» i sobretot «Passejar per la ciutat» on es troba el cor essencial de l'obra. Són aquests fragments, on l'autor en fa una mena de petits assaigs, allí on va desplegant-se una mena de fenomenologia de la vida en la ciutat. Ja siga sobre els ascensors, els autobusos o les pastisseries i el café del diumenge, l'autor esboça com si fos una fenomenologia de la vida quotidiana. O com una breu antropologia del viure quotidià. D'alguna manera

recorden algunes de les reflexions de **W. Genazino**, si bé l'autor, de vegades (sobretot en el capítol segon del llibre) corre el perill de caure en una mena de costumisme. Potser els textos de la segona tanda dels «decorats de diumenge», que recorden molt més fragments d'un dietari (recordem que Gomar és autor del molt interessant treball *Vianant*) són més reeixits. Però, és al capítol central del llibre on la síntesi de dietari i assaig troba el seu moment més reeixit. En les poc més de vint planes de *Passejar per la ciutat*, l'autor, que es situa en la previsible però eficaç empara de **Walter Benjamin** i **Italo Calvino**, en fa un deliciós exercici de reflexió sobre la ciutat i els seus espais. Sobre València i el significat de l'experiència urbana d'algú (Albert? l'autor?) a veïnat però no nascut a la ciutat i que l'observa i on en fa de *flâneur*.

La qüestió, amb tot, és saber si aquesta imatge densa de l'urbs encaixa amb la resta de la trama del llibre. En la meua opinió, la resposta és problemàtica. D'alguna manera la complexa trama narrativa del llibre, la voluntat de confegir-ne una estructura híbrida, no acaba de reeixir. Si en alguns moments el lector arriba a albirar el dolor i la buidor de la vida d'Albert, en d'altres (com ara al vagament incompreensible capítol *El pols insomne*) en queda un tant descol·locat. Sobretot quan els capítols intercalats n'haurien d'actuar com una forma de taula de salvació. Però en comptes d'una síntesi el que trobem és, més aviat, una barreja de dues trames que és connecten amb dificultats, i on les *andròmines* que potser haurien de fer-ne el lligam resten un tant opaques.

Confesse que no he pogut deixar de llegir el llibre, en les seues millors planes, com una forma original de dietari diferit o dilatat, més que no com una forma narrativa novel·lesca (i que em portava al cap, ves per on, al gran **Miquel Bauçà**). Sovint pesen molt (tot i que a mi m'interessen més que no molesten) les referències literals a llibres i pel·lícules al llarg del llibre que pauten el clima cultural dels escrits, com en un dietari. En canvi els diàlegs o subtrames dels quatre capítols més narratius, em resulten poc versemblants. En tot cas, no cal sinó saludar l'esforç de Rafa Gomar per assajar una forma de narrativa distinta, que el situa entre aquells autors valencians (com ara, **Manuel Baixauli** o **Miquel Torres**) que s'arrisquen per fer-ne literatura més enllà de la de lladres i serenos i les seues infinites variants.

Això sí, potser no deixa de resultar sorprenent que l'autor en fer de la ciutat l'eix moral del llibre, haja tret València de la història i del present. Gairebé res en sabrem (més enllà d'un parell de paràgrafs) de la societat, de la política que condensa i es condensa en tota ciutat. Una lectura de l'espai urbà gens benjaminiana, però.

Leer o no leer

El aprendizaje de leer, el hábito, sus modos y sus alcances, en este ensayo del valenciano Mora Fandos escrito con fondo y forma literaria

Ensayo

POR ENRIQUE ANRUBIA

El libro parte de una intuición de fondo: a un buen lector, la lectura le ha acompañado desde la infancia hasta la madurez, pasando por la juventud; en pocas cosas ha invertido tanto tiempo como en este hilo dorado que atraviesa las etapas de la vida, y que tanto parece tener que ver con esa identidad que se ha ido configurando con el paso de los años. Y esa experiencia merece una reflexión. A tra-

vés de las páginas de *Leer o no leer*, *Sobre identidad en la sociedad de la información*, el escritor valenciano y profesor de latín **José Manuel Mora Fandos**, articula una fenomenología muy personal de la lectura, a partir de experiencias que han ido decantando un depósito de cordialidad. Por esa razón el autor no ha querido realizar un ensayo de corte académico, ni erudito. Es un ensayo literario en el fondo y en la forma, donde se convocan autores clásicos, modernos y contemporáneos, como en una tertulia de familia.

Dividido en más de cincuenta pequeños capítulos, la trama del libro va dando entrada a una diversidad de experiencias agrupadas en cuatro secciones. En *Historia antigua* se hace un ejercicio de memoria sobre el propio aprendizaje de leer y las primeras lecturas hasta la adolescencia. El papel del maestro, los efectos identitarios de la lectura en voz

alta, la figura de la mujer como transmisora de la sabiduría, la configuración comunitaria y el descubrimiento de la intimidad son algunos de los temas que surgen en este reencuentro revelatorio. La sección *De libros y maletas* aborda las similitudes entre estos dos objetos, unidos por la analogía del viaje cargado de expectativa. Desde el viaje de Eneas hasta las sabias reflexiones de **Kapuscinski**, pasando por **Erasmus**, **Tomás Moro**, **Tolstoi** o **Thomas Mann**, se indaga ilusionadamente sobre la forja de identidad que supone el viaje lector.

En *Ritos* se constata el perfil del hábito de leer, sus modos y sus alcances; se escuchan las voces de **María Zambrano**, **T. S. Eliot**, **Conrad** o **Azorín**, entre otros, con las que se entabla una conversación sobre la relectura, la atención, la enseñanza de la lengua o el asombro. Una muy personal sección de crítica de lecturas cierra el libro, donde no sólo son leídos libros, sino también cuadros como *Lavabo y espejo* de **Antonio López**, objetos históricos como cucharillas de la época de la romanización de las islas británicas, incluso

JOSÉ MANUEL MORA FANDOS

Leer o no leer

► Biblioteca Nueva. Ensayo
MADRID 2010

etiquetas y mensajes que inundan la comunicación urbana diaria. *Antígona* de **Sófocles**, *Cartas a Lucilio* de **Séneca**, *Las confesiones de San Agustín*, *Como gustéis* de **Shakespeare**, *El Principito* de **Saint-Exupéry**, *Cartas de lejos* de **Josep Pla** o *Cuatro cuartetos* de **Eliot**, son los textos literarios reseñados, en diálogo con los cuales el autor reconoce una plural patria anímica.